

Не зважаючи на достатньо «проти», інноваційні технології впроваджуються в освітній процес, і з кожним роком посилюється їхній вплив на якість освіти, виходячи на новий рівень.

Отже, нині, з розвитком суспільства, тобто продукуванням нових знань, створенням нових технологій, систем комунікацій, ускладненням соціальних зв'язків, одним з найважливіших стратегічних завдань є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання [3, 22].

Список використаних джерел:

1. Бадер В.І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів / В.І.Бадер. – К. : «А. П. Н.», 2000. – 314 с.
2. Білоусенко П.І., Явір В.В. Проблемно-ситуативні завдання на уроках української мови / П.І.Білоусенко, В.В.Явір. – К. : Освіта, 1990. – 128 с.
3. Голук О.А. Теоретико-методологічні засади формування діалогічної культури в майбутніх вчителів у процесі вивчення педагогічних дисциплін / О.А.Голук // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Випуск 13. – Глухів: ГДПУ, 2009. – С.244-252.
4. Державний стандарт початкової освіти // Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. – К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. – С. 92-121.
5. Крутій К.А. „Створення мовленнєвого середовища, теоретичні засади і практична реалізація” / Запоріжжя: ЛПС, 2001. – 203 с.
6. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід’ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога / Н. І. Лазаренко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : Збірник наукових праць / [гол.ред. Н. Л. Іваницька]. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2016. – Вип.23. – С.36-42.
7. Лазаренко Н. І. Розвиток пізнавальної активності першокласників у період навчання грамоти / Н.І.Лазаренко // Початкова школа. – 1999. – № 5. – С.13-16.
8. Моніторинг наукової діяльності у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського. 2015 рік : інформаційно-аналітичний збірник / С. В. Подолянчук, Н. І. Лазаренко, І. Є. Руснак та ін. ; за ред. С. В. Подолянчука. – Вінниця : ФОП Легкун В. М., 2016. – 111 с.
9. Науково-освітній потенціал нації. Погляд у XXI століття / за ред. В.Литвина. – К. : Навч. книга, 2004. – Кн. 1. – 640 с.
10. Родюк Н.Ю. Тенденції професійної спрямованості майбутніх учителів початкової школи в умовах інтеграційних процесів / Н.Ю.Родюк // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті сучасних освітніх парадигм : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 5-6 квітня 2017 р.) / за ред. О.А.Голук ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. – Вип. 6. – С.57-60.
11. Химинець В.В. Інновації в початковій школі / В.В.Химинець, М.Ю.Кірик. – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 312 с.

ЗНАЧЕННЯ СІМ'Ї В РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ

О.Марценюк, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: О.П.Демченко, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

THE FAMILY CONSEQUENCE IN THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVE POTENTIAL OF GIFTED CHILD

O. Martsenyuk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. Показано значення батьків у виявленні обдарованості дитини. Розкрито особливості впливу умов сімейного виховання для розвитку здібностей і реалізації творчого потенціалу. Проаналізовано помилки батьків у вихованні обдарованих дітей.

Ключові слова: обдарованість, обдарована дитини, творчість, творчий потенціал.

Abstract. *The consequence of parents in identifying the giftedness of the child is shown. The peculiarities of the influence of the conditions of family upbringing for the development of abilities and the realization of creative potential are revealed. Parents' mistakes in the upbringing gifted children are analyzed.*

Key words: *talent, gifted child, creativity, creative potential.*

В останні роки актуалізувалася проблема забезпечення умов, сприятливих для реалізації потенціалів здібних і творчих дітей. Процес становлення таких особистостей є специфічним, зумовленим неповторністю їхнього індивідуального розвитку (нерідко асинхронного), складністю психіки та світосприйняття, необхідністю додаткової уваги, умов і ресурсів.

У зв'язку з цим, учені особливий акцент роблять на середовищі, в якому виховується й розвивається дитина з проявами обдарованості. На думку О.Демченко [3], для задоволення потреб обдарованих дітей потрібна особлива організація освітнього простору як предметно-подієвого континууму та психолого-педагогічного конструкту. Таке багатовимірне пульсуюче утворення об'єднує різнорівневі соціально-культурні та навчально-виховні умови (природні й спеціально змодельовані, педагогічно структуровані й упорядковані); комплекс можливостей, що сприяють формуванню суб'єктності обдарованої особистості в процесі інтеріоризації гуманістичних і національних цінностей, розвитку її здібностей, досягнення високих успіхів і задоволення особливих освітніх і екзистенційних потреб, у ході різнорівневої взаємодії з усіма суб'єктами простору. Пріоритетною у розвитку обдарованої особистості є сім'я, відповідно батьки мають бути активними організаторами створення сприятливих умов для виховання своїх здібних дітей.

У низці досліджень (У.Морроу, К.О'Ніл, М. Санборн, Р. Уілсон та ін.) наголошується на тому, що саме в сім'ї закладаються основи характеру кожної дитини без винятку, обдарованої особистості, зокрема. За результатами експериментів (В.Дружинін, Н. Хазратова, Д. Ушаков, Т. Тихомирова, Дж. Флавелл, Дж. Данн, МакГір, Ю. Ковас, С. Петрілл, Р. Пломін та ін.) встановлено суттєвий вплив сімейного мікросередовища, позитивних емоційних стосунків і способів взаємодії членів сім'ї на розвиток здібностей дітей, інтелекту та креативності.

Як первинний виховний інститут сім'я, за твердженням Л.Любчак [6], є важливим фактором соціалізації кожної дитини, яка забезпечує засвоєння моральних норм і способів поведінки, які кладися в суспільстві. За твердженням М.Янковчук [12], сім'я, яка зорієнтована на потреби дитини та має позитивний чи конструктивно-позитивний тип ставлення до факту її обдарованості, створює умови, які відповідають її своєрідним потребам і можливостям. За переконанням Б.Нікітіна і О.Нікітіної [9], саме родина формує на 80% розумовий розвиток дитини. Розуміючи це, батьки повинні з усією відповідальністю покладати на себе головні турботи про виховання і здоров'я своїх дітей. У процесі вивчення здібностей 1400 дітей віком від 3,5-ти до 17-ти років було встановлено: чим раніше пробуджуються творчі здібності, тим вищого рівня розвитку вони досягають; чим пізніше - тим важче їх розвивати. До того ж, позитивних результатів можна досягнути лише тоді, коли буде створено умови для реалізації творчого потенціалу кожної дитини.

На значенні сім'ї в творчій самореалізації дітей наголошують О.Голюк і Н.Пахальчук [2], які серед педагогічних умов, що забезпечують продуктивний розвиток творчої уяви дитини старшого дошкільного віку в контексті її підготовки до навчання в школі виділили: організацію спільної творчої діяльності, діалогічної взаємодії дітей, вихователів, учителів і батьків, спрямованих на формування цілісної особистості майбутнього першокласника, комплексне посилення його комунікативних і творчих можливостей через мотиваційну, когнітивно-креативну, операційну, ціннісно-смыслову підготовку та рефлексію».

Отже, сім'я є важливим соціально-виховним інститутом, в якому створюються сприятливі умови для виховання особистості, розвитку її індивідуальності. На основі

узагальнення праць зарубіжних і вітчизняних учених покажемо значення сімейного виховання та роль батьків у розгортанні потенціалів обдарованої дитини.

➤ *Умови сімейного виховання дозволяють якомога раніше виявити ознаки обдарованості в дітей.* Дослідження психологів засвідчують, що ознаки обдарованості починають проявлятися вже в ранньому дитинстві. У науково-методичній літературі, присвяченій проблемі обдарованості О.Антонова [1], описано багато прикладів раннього вияву обдарованості у відомих талановитих людей. Зокрема, видатні вчені були змалку схильні до читання наукових книжок. А майбутні поети – дев'ятилітня А. Ахматова, М.Цветаєва, Л. Українка зачитувались серйозними («дорослими») творами. Філософ І.Бентам почав вивчати давньогрецьку мову ще до того, як навчився ходити, а в трирічному віці вже опанував граматику латинської мови. Г.Лейбніц завдяки батькові настільки розвинув свої навчальні здібності, що після смерті батька зміг у шестирічному віці самостійно продовжити освіту. Г.Лейбніц у 14-річному віці вже писав праці з логіки й філософії, зокрема склав «Алфавіт людської думки». Н. Вінер уже в трирічному віці говорив і читав трьома мовами. Т.Маколей розпочав свою кар'єру історика в шестирічному віці, написавши працю під назвою «Компендіум загальної історії» обсягом друкований аркуш. У Б. Франкліна до 17 років виявилися майже всі риси, що характеризували його в середині життєвого шляху: наукова цікавість, релігійна ересь, кмітливість, політична й комерційна проникливість, здібність до літературної творчості.

➤ *Серед соціально-виховних інститутів сім'я є практично незамінною в процесі формування обдарованої особистості, особливо в перші роки життя.* Щоб не втратити сприятливий час для розгортання потенціалів обдарованості, батькам потрібно спостерігати за дітьми, виявляти й створювати умови для розвитку здібностей і творчості. До того ж варто додати, що на перші роки життя дитини, які вона проводить найбільше серед рідних людей, припадає низка важливих «сенситивних піків» розвитку емоцій, пізнавальної активності, характеру, соціальних якостей тощо.

Відповідно, розвиток творчих здібностей необхідно починати з ранніх років, використовуючи наявну схильність дитини до діяльності, активності. Саме ця схильність, з точки зору М.Лейтеса [5], є секретом дитячої обдарованості. Чим раніше починається розвиток здібностей і талантів, тим більше шансів на їх розкриття. У дитинстві людина більше здібна до творчості, ніж у зрілому віці. На малюка не впливають різні стереотипи, тому він вільний у своїх творчих проявах, творить тому, що подобається сам процес творчості. У вільній (наприклад ігровій) атмосфері, досягаючи досить високого рівня оперування абстрактними символами, музичними звуками, математичними знаками, словами тощо, дитина насолоджується діяльністю, яка приносить їй радість відкриття. Інакше кажучи, для дітей, на відміну від дорослих, творчість є самометою. Дитяча творчість у більшості випадків має неусвідомлений характер, вона найчастіше виникає спонтанно. Природа наділяє маленьку людину великими можливостями розвитку.

➤ *У сім'ї, де батьки виховують декількох дітей, порівняно з освітніми установами, в яких педагоги переважно працюють з групами учнів, легше й ефективніше всього забезпечувати індивідуальний підхід в розвитку особистості.* Розглядаючи психологічні особливості розвитку, а також навчання та виховання обдарованої (альтодональної) дитини в сім'ї, М.Янковчук [12] аргументує, що така особистість порівняно з іншими потребує індивідуального підходу в навчанні й вихованні.

➤ Перебуваючи з дитиною з перших днів її життя багато часу, спілкуючись у неформальній обстановці, розв'язуючи її актуальні великі й маленькі проблеми, батьки мають можливість вивчати її інтереси, здібності, впливати їх формування. Дорослі вчасно зауважують успіхи й прорахунки у виховній діяльності, активно стимулюють позитивні якості що виявляються часом дуже рано, і усувають негативні риси характеру.

➤ *Оскільки важливою функцією сім'ї є комунікативна, то в процесі спілкування дорослих з обдарованим малюком задовольняється низка його потреб емоційно-афективного плану та екзистенційного характеру.* Обдарованій дитині необхідна ласка, любов і повага, а

також прийняття факту обдарованості, що може забезпечити передусім сім'я як найближче соціальне оточення. Здібності розвиваються на основі задатків, але за умови, що діяльність, якою займається дитина, має бути пов'язана з позитивними емоціями, тобто приносити дитині радість і задоволення. Діяльність, яка виконується дитиною без бажань, без натхнення, не принесе їй великої користі щодо розвитку здібностей.

Проте вважаємо, що стосунки батьків з дітьми, в яких проявляються ознаки обдарованості, не завжди є позитивними для особистості, нерідко відрізняються не в кращу сторону, характеризуються складністю. Дослідники [7, 33] стверджують, що в площині стосунків «батьки – обдарована дитина» виникає багато проблем, зумовлених неправильним типом виховання. До несприятливих чинників, що негативно впливають на розвиток обдарованої дитини, відносять низьку згуртованість і неузгодженість намірів і дій членів сім'ї з приводу виховання. Часто зустрічається виховання за типом «відторгнення» – неприйняття, ворожість, негативне ставлення до обдарованої дитини, жорсткий контроль, регламентація її життя, нав'язування їй «правильного» типу поведінки.

Нерідко в ставленні батьків до обдарованих дітей навіть прослідковуються ознаки психічного насильства: нехтування їхніми потребами у визнанні особливих здібностей, недостатня оцінка обдарованості та незабезпечення умов для особистісного зростання тощо. Бувають випадки, коли батьки не помічають і не розуміють обдаровану дитину.

За висновками вчених [7, 46], ранній і незвичайний розвиток дитини не помічають передусім батьки з низьким рівнем освіченості або невисоким загальним культурним розвитком. У сім'ях, де дитина є єдиною, або навпаки, всі діти мають особливі здібності, теж нерідко нехтують обдарованістю, тому що їй немає з ким порівнювати. Інший варіант – батьки опираються визнанню своєї дитини обдарованою. Вони «заплющують очі» на особливі здібності дітей, однак продовжують впливати на взаємини дитини з тими, хто поруч. Часто обдарованій особистості в таких сім'ях самостійно доводиться розбиратися в складних ситуаціях. Почуття провини, неприйняття себе, бажання «бути як усі» можуть утруднювати чи навіть нівечити розвиток особистості.

У літературі [4] описуються випадки, коли батьків дратує висока активність обдарованих дітей, швидкий інтелектуальний розвиток та опанування мовою, особливо її словниковим багатством, що вносить ускладнення в сімейні стосунки. Безліч запитань обдарованих дітей своїм батькам часто залишається без відповідей, а поступовий розвиток агресивності з боку дорослих викликає в дітей бажання взагалі припинити спілкування і вже не розкривати свої наміри і можливості будь-кому.

Деформованим є також гіперсоціалізуюче виховання або симбіотичний тип батьківського ставлення, в основі якого надмірна концентрація батьків на вихованні й розвитку дитини. Симбіотичні стосунки (гіперопіка) вважаються виявом психологічного насильства обдарованих дітей у сім'ї. Так, англійський психолог А. Міллер [8] описала комплекс виховних дій, які назвала «отруйною педагогікою», що травмує особистість дитини. Використовуючи правила «отруйної педагогіки», батьки, щиро вважаючи, що роблять усе для блага дитини, калічать її душу. В такій ситуації формуються залежні особистості, не соціалізовані, з «убитою душею», які, виростаючи, також стають «душогубами». Методи, якими батьки досягають послуху, різні: обман, дволикість, намовляння, маніпуляції, залякування, ізоляція, приниження, недовіра, недодавання любові, знецінення дорослими всього того, що робить дитина в сім'ї тощо.

Нездорова психологічна атмосфера в родині проектується на психічний стан обдарованих дітей, гальмує розвиток здібностей. Типи конфліктних сімей і причини подружніх конфліктів аналізує Л.Любчак [6], яка поділяє висновки психологів, що у 80-85% родин є конфлікти. Обдаровані діти нерідко виховуються в кризових сім'ях. Тому поділяємо думку А.Хілі [11], що першочерговим завданням у процесі організації соціально-педагогічної роботи із дітьми з кризових сімей, у тому числі й обдарованими особистостями, які найбільш чутливі до суспільних змін і змін у ціннісній системі, має бути психолого-педагогічний супровід, що забезпечить виявлення першоджерел негативних психоемоційних

станів і сприятиме діагностиці ціннісних орієнтацій дитини у спілкуванні з оточуючим світом та у ставленні до самої себе.

Отже, сім'я як найближче мікросоціальне оточення, первинний соціально-виховний інститут, є важливим центром такого інтегрального педагогічного конструкту як культурно-освітній простір для розвитку обдарованості. Відповідно до цього, батьки обдарованих учнів мають стати партнерами педагогів у моделюванні та створенні психологічно комфортних умов для розвитку здібностей, талантів і творчості особистості, її самоактуалізації та самореалізації. Обдаровані діти як особистості з особливими освітніми потребами, витончені й чутливі, надзвичайно потребують розуміння, підтримки, захисту й сприяння передусім від найрідніших людей.

Список використаної літератури

1. Антонова О. Є. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу [Текст] / О. Є. Антонова ; Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. - Житомир : [б.в.], 2005. - 456 с.
2. Голюк О. Методичні аспекти розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку / Оксана Голюк, Наталя Пахальчук / Transformations in Contemporary Society: Humanitarian Aspects: monograph. – Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. – С. 223-229.
3. Демченко О.П. Соціально-психологічні проблеми обдарованих дітей у системі наукових координат інклюзивної педагогіки / О.П.Демченко // Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії», 27-28 жовтня 2016 року Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського // зб. тез доповідей / редкол. В.В.Засенко, А.А.Колупасова, Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. – Вінниця, ТОВ фірма «Планер», 2016. – С.94-96.
4. Карне М. Одаренные дети / М.Карне. – М. : Прогресс,1991. – 224 с.
5. Лейтес Н. С. Возрастная одаренность и индивидуальные различия : избранные труды / Н.С.Лейтес. – М. : МПСИ ; Воронеж : МОДЭК. – 2003. – 464 с.
6. Любчак Л.В. Родина педагогіка: курс лекцій : посібник. – 2-е вид., доп. / Л.В.Любчак. – Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю, 2012. – 150 с.
7. Марінушкіна О. Е. Родина та обдарована дитина / О.Е.Марінушкіна, Г.В.Шубіна. – Х. : Вид. група «Основа», 2008. – 191 с.
8. Миллер А. Драма одаренного ребенка и поиск собственного Я / А.Миллер ; пер. с нем. И.В. Розанова, И.В. Силаевой. – М. : Академический Проект, 2001. – 144 с.
9. Нікітін Б. П. Наша сім'я : ми і наші діти / Б.П.Нікітін, Л.О.Нікітіна // Початкова школа. –1989. – №5.– С.64-67.
10. Савченко Ю.Ю. Роль батьків у розвитку обдарованої дитини / Ю.Ю.Савченко // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2013. – № 3 (10). – С.32-34.
11. Хіля А. В. Реалізація діагностичного та корекційно-розвивального потенціалу арт-терапії у соціальній роботі з дітьми із кризових сімей (зокрема дітьми з функціональними обмеженнями) // Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education» [внесений до Переліку наукових фахових видань України з педагогічних наук та до міжнародних наукометричних баз INDEX COPERNICUS, РИНЦ SCIENCE INDEX, Crossref та ін.]. - №11(7). – 2016. – С.37-42
12. Янковчук М. М. Вплив сім'ї як виховної інституції на розвиток обдарованості / М. М. Янковчук // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 10 (127). – С. 57-61.

ВИЯВЛЕННЯ ПРОЯВІВ ОБДАРОВАНОСТІ ТА ТВОРЧОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

О.Маслянюк, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: О.П.Демченко, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

IDENTIFY THE MANIFESTATIONS OF GIFTEDNESS AND CREATIVITY OF PRIMARY SCHOOLCHILDREN AS A SCIENTIFIC PROBLEM

O.Maslianko, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. Проаналізовано підходи до ідентифікації проявів обдарованості та творчості в учнів початкової школи. Показано необхідність і важливість проведення